

ГАРЧИГ

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	3
1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	3
1.2. Төслийн байршил	3
1.3. Төслийн нөөц хүчин чадал	5
1.4. Ажиллах горим.....	5
1.5. Хүний нөөц.....	6
1.6. “Овоот” барилгын чулууны ордын бүтээгдэхүүн гаргалт.....	6
1.7. Төслийн дэд бүтэц.....	9
1.7.1. Усан хангамж.....	9
1.7.2. Цахилгаан хангамж.....	9
1.7.3. Хог хаягдал.....	9
2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	11
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	13
3.1. Төслийн байршилтай холбогдох нөлөөлөл, үнэлгээ.....	13
3.1.1. Төслийн байршилтай холбогдох нөлөөлөл, үнэлгээ.....	13
3.1.2. Төслийн газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл.....	14
3.2. Агаар түүний чанарт үзүүлэх нөлөөлөл, үнэлгээ.....	16
3.2.1. Төсөл агаарын чанарт нөлөөлөл байдал, үнэлгээ.....	16
4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	18
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	19
6. ДҮЙЦҮҮЛЭН НӨХӨН СЭРГЭЭХ , ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	24
7. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	24
8. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	26
9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	26
10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	27
11. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	29
12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	30
ХАВСРАЛТ	31

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	3
Хүснэгт 2. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн газарзүйн солбицол	3
Хүснэгт 3. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн талбайд хамрагдах нөөцийн нэгдсэн хүснэгт	5
Хүснэгт 4. Жилд ажиллах хугацаа	6
Хүснэгт 5. Жилд ажиллах хугацаа	6
Хүснэгт 6. Бутлах цехийн ажиллах горим	7
Хүснэгт 7. Бутлах цехийн цагийн хүчин чадал	7
Хүснэгт 8. Хотхоны усны хэрэглээ	9
Хүснэгт 9. Ил уурхайн усны хэрэглээ	9
Хүснэгт 10. Ахуйн хог хаягдлын хэмжээ	9
Хүснэгт 11. Ашиглалтын 1 жилд машин механизмаас гарах хорт хийн хэмжээ.....	10
Хүснэгт 12. Машин механизмаас гарах хаягдал тос маслын хэмжээ.....	10
Хүснэгт 13. Төслийн байршил, шийдэл, төлөвлөлт болон хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон болзошгүй нөлөөллийн магадлах жагсаалт.....	13
Хүснэгт 14. Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл.....	15
Хүснэгт 15. 2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал.....	18
Хүснэгт 16. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	19
Хүснэгт 17. Дүйцүүлэн нөхөн сэргээх, орчны хяналт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө.....	23
Хүснэгт 18. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	24
Хүснэгт 19. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө.....	25
Хүснэгт 20. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө.....	26
Хүснэгт 21. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр.....	27
Хүснэгт 22.Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.....	29
Хүснэгт 23. Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө.....	30

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. “Овоот” нэртэй талбайн байршлын зураг	4
Зураг 2. Төслийн талбайн харагдах байдал	4
Зураг 3. Уурхайн хүний нөөцийн бүтэц.....	6
Зураг 4. Бутлах үйлдвэрийн технологийн схем	7
Зураг 5. Бутлах цехийн тоног төхөөрөмжийн холболтын схем.....	8
Зураг 6. Төслийн газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл.....	15
Зураг 7. Тоосонцорын аэродинамик хэмжээ, мкм.....	17

ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Хүснэгт №1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

1	Төслийн нэр:	Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт орших Чойбалсан барилгын чулууны ордын зүүн хэсэг “Овоот” нэртэй ордыг ил аргаар ашиглах төсөл
2	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр:	“ДОЦ” ХХК нь Монгол улсын 0711001112 тоот бүртгэлийн дугаар, 2011506 регистрийн дугаар бүхий аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээтэй.
3	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн тусгай зөвшөөрөл:	Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт орших “Овоот” нэртэй, MV-21000063 (ДО-002А) дугаар бүхий 26.67 га талбайтай ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг Дорнод аймгийн Засаг дарга 2019 оны 03-р сарын 04-ний өдөр 0711001112 тоот улсын бүртгэлийн гэрчилгээтэй “ДОЦ” ХХК-д олгосон болно.
4	Төслийн талбайн хэмжээ:	26.67 га
5	Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг	Дорнод аймаг, Хэрлэн сум, 6-р баг, <i>Оффис байр</i>

1.2. Төслийн байршил

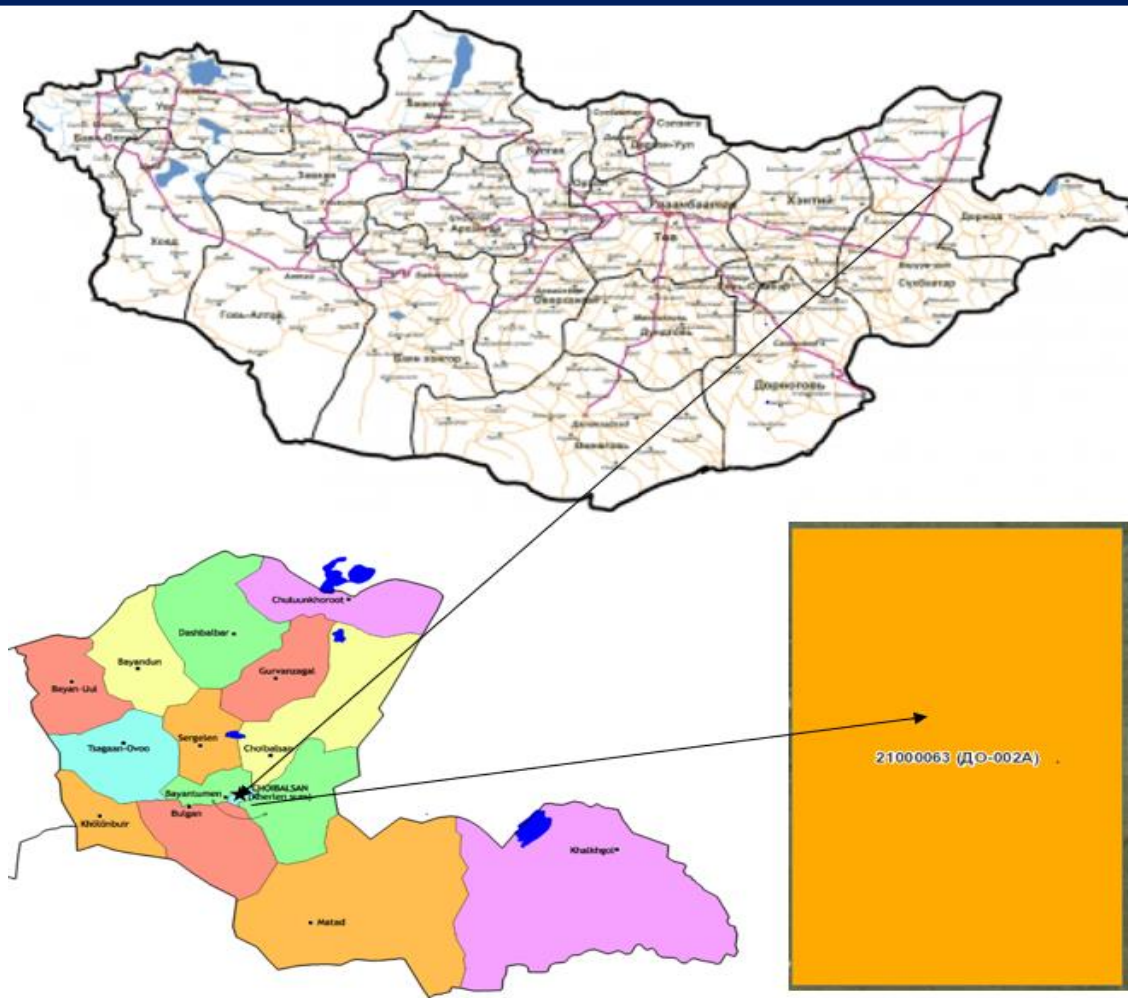
“Овоот” нэртэй талбай нь Улаанбаатар хотоос зүүн тийш 650 км-т Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын нутагт Чойбалсан хотоос баруун тийш 7.5 км-т Хэрлэн голын хойд талд 803.0 тоот өндөрлөгтэй Овоот уулаас Зүүн хойш 70 хэмээр 500 метр зайд М-50-133 хавтгайд байрлана.

- Талбайн байр зүйн зургийн нэрэлбэр: L-48-10
-

Газарзүйн солбицол

Хүснэгт №2. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн газарзүйн солбицол

Цэгийн дугаар	Уртраг	Өргөрөг
1	114° 25' 05.53”	48° 02' 58.81”
2	114° 25' 25.64”	48° 02' 58.81”
3	114° 25' 25.64”	48° 03' 19.52”
4	114° 25' 05.53”	48° 03' 19.52”

Зураг №1. “Овоот” нэртэй талбайн байршлын зураг

Зураг №2. Төслийн талбайн харагдах байдал

1.3. Төслийн нөөц, хүчин чадал

Ил уурхайн хүчин чадал: “Овоот” нэртэй барилгын чулууны ордыг ашиглах ил уурхайн хүчин чадлыг захиалагч байгууллагын саналыг үндэслэн жилд 40.0 мян.м3 барилгын чулуу олборлохоор тусгалаа. Нийт үйлдвэрлэлийн нөөцийг олборлоход 56 жил шаардлагатай ба төсөлд эхний 10 жилийн нарийвчилсан судалгаа болон батлагдсан нөөц буюу ордын хэмжээнд эдийн засгийн тооцоо судалгааг хийсэн.

Ордын нөөц: Геологийн тогтцын шинж чанар, ашигт малтмалын нөөцийн хэмжээгээрээ “Овоот” барилгын чулууны орд нь “Барилгын чулууны ордод нөөцийн ангилал хэрэглэх заавар”-ын дагуу II-р бүлгийн ордод хамаарах ба ийм орд ашигт малтмалын зузаан ба чанараар тогтвортой, хэмжээний хувьд дунд ба бага орд байна.

Ордын нөөцийг бодитой зэргээр тооцоолсон бөгөөд бодитой (В) 2,236,879.15 м3 нөөцийг Бл-В гэсэн блокоор тооцоолсон байна.

Хүснэгт №3. ДО-002А тоот тусгай зөвшөөрлийн талбайд хамрагдах нөөцийн нэгдсэн хүснэгт

№	Нөөцийн блокийн дугаар ба нөөцийн зэрэглэл	Блокийн талбай, м ²	Хуулах хөрсний дундаж зузаан /м/	Ашигт малтм алын дунда ж зузаа н /м/	Хуулах хөрсний эзлэхүүн /м ³ /	Ашигт малтмалын нөөц /м ³ /	Хуулах хөрсний эзлэхүүн ба ашигт малтмалын эзлэхүүний харьцаа
1	Бл-В	159,891.2 9	1.1	13.99	175,880.42	2,236,879.15	01:12.7
Ордын хэмжээнд бүгд:							
Бодитой (В) нөөц							
	Бодитой нөөц /В/	159,891.2 9	1.1	13.99	175,880.42	2,236,879.15	01:12.7

Ил уурхайн ашиглах технологи:

Тухайн ордын уул геологийн нөхцөлд тохирох технологийг сонгон хэрэгжүүлж, зохион байгуулалтын хувьд бэрхшээлгүй үйлдвэрлэл явуулан, эдийн засгийн үр өгөөжийг хангахад ашигт малтмалын ордыг ашиглах аргын үндсэн зорилго чиглэдэг.

Уг ордын олборлолтын ажлыг ил уурхайн аргаар явуулах нь хамгийн үр дүнтэй юм. Учир нь В зэрэглэлийн нөөц нь 13.5-15.0 м гүнд нөөц бодогдсон ба уул-техникийн нөхцөл болон бусад хүчин зүйлээс харгалзан үзэхэд ил аргаар ашиглахад эдийн засгийн хувьд үр ашигтай байна.

Ордын барилгын чулууны биетийн тогтоц, хөрсний зузаан, газар зүйн байрлал, хөрсний чулуулгийн шинж чанар зэрэг гол үзүүлэлтүүдийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр уг ил уурхайг тээвэртэй ашиглалтын системээр ашиглахаар сонгов.

1.4. Ажиллах горим

Уурхайн ажиллах горимыг уурхайн хүчин чадал, жилд гүйцэтгэх уулын ажлын хэмжээ, хэрэглэгчдийн хэрэглээний хугацаанаас хамааруулан жилд 3-р сарын 21-аас 10-р сарын 31-ыг дуустал ажиллана. Уурхайн ажиллах хоногийг дараах байдлаар тооцоолов. Үүнд:

Хүснэгт №4. Жилд ажиллах хугацаа

Хоног, зориулалт	Ажиллах сарууд	Жилд
------------------	----------------	------

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТҮГЭЭМЭЛ
ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН
2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

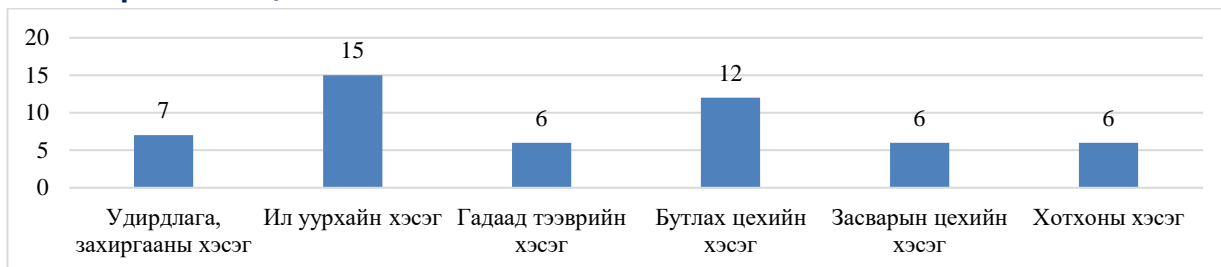
	3	4	5	6	7	8	9	10	
Хуанлийн	10	30	31	30	31	31	30	31	224
Баяр ёслол				2	3				5
Бусад	1	2	2	1	1	2	3	2	14
Ажлын өдөр	9	28	29	27	27	29	27	29	205

Хүснэгт №5. Жилд ажиллах хугацаа

№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Хэмжээ
1	Хуанлийн	хоног	224
2	Баяр ёслол	хоног	5
3	Амралт, засвар үйлчилгээ	хоног	14
4	Уурхайн жилд цэвэр ажиллах хоног	хоног	205.0
5	Хоногт ажиллах ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг	24
6	Ээлжийн тоо	ш	2.0
7	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа, цаг	цаг	8
8	Ээлжин дэх сул зогсолт (үдийн цай, тос түлш нэмэх)	цаг	2
9	Ээлжийн бэлтгэл, төгсгөл	цаг	1
10	Өдрийн сул зогсолт	цаг	1.0
11	Бүтээлтэй ажиллах цаг	цаг	20
12	Цаг ашиглалт		0.83
13	Жилд ажиллах нийт цаг	цаг	4093

Ил уурхай долоо хоногт амралтгүй 8 цагийн үргэлжлэлтэй 2 ээлжээр мөн бутлах хэсэг нь 10 цагаар 2 ээлжээр ажиллана. Цаг ашиглалтын нормативд итгэлцүүр 0.83 байхаар тооцов.

1.5. Хүний нөөц

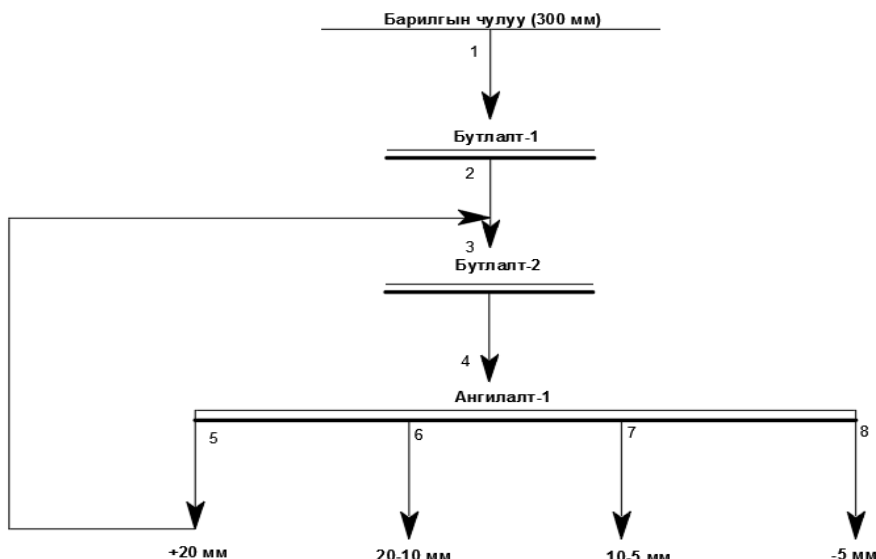

Зураг №3. Уурхайн хүний нөөцийн бүтэц

1.6. “Овоот” барилгын чулууны ордын бүтээгдэхүүн гаргалт

Ил уурхайгаас бутлах хэсэгт ирэх барилгын чулууг (барилгын чулууны хамгийн том хэмжээ 300 мм) хүлээн авах бункерт, утгуурт ачигчаар асгалт хийнэ. Барилгын чулууны бункерээс GZD800-1800 маркийн чичиргээт тэжээгүүрийн тусламжтайгаар PE400*600 маркийн хацарт бутлуурт бутлагдана. Бутлалтаас гарсан бүтээгдэхүүн нь туузан конвейороор дамжин II шатны PYZ-600 маркийн конусан бутлуурт бутлагдана. Бутлагдсан барилгын чулуу нь SZZ0918 маркийн чичиргээт шигшүүрт орох ба 0-5, 5-10, 10-20 мм гэсэн ширхэглэлтэй бүтээгдэхүүн гарна. +20 мм ширхэгтэй хэсэг нь II шатны бутлуур луу орж цикл давтагдана.

“Овоот”-ын хэсгийн барилгын чулууны ордын дайрга, элс үйлдвэрлэх технологийн схемийг зурагт үзүүлэв.

Зураг №4. Бутлах үйлдвэрийн технологийн схем

Хүснэгт №6. Бутлах цехийн ажиллах горим

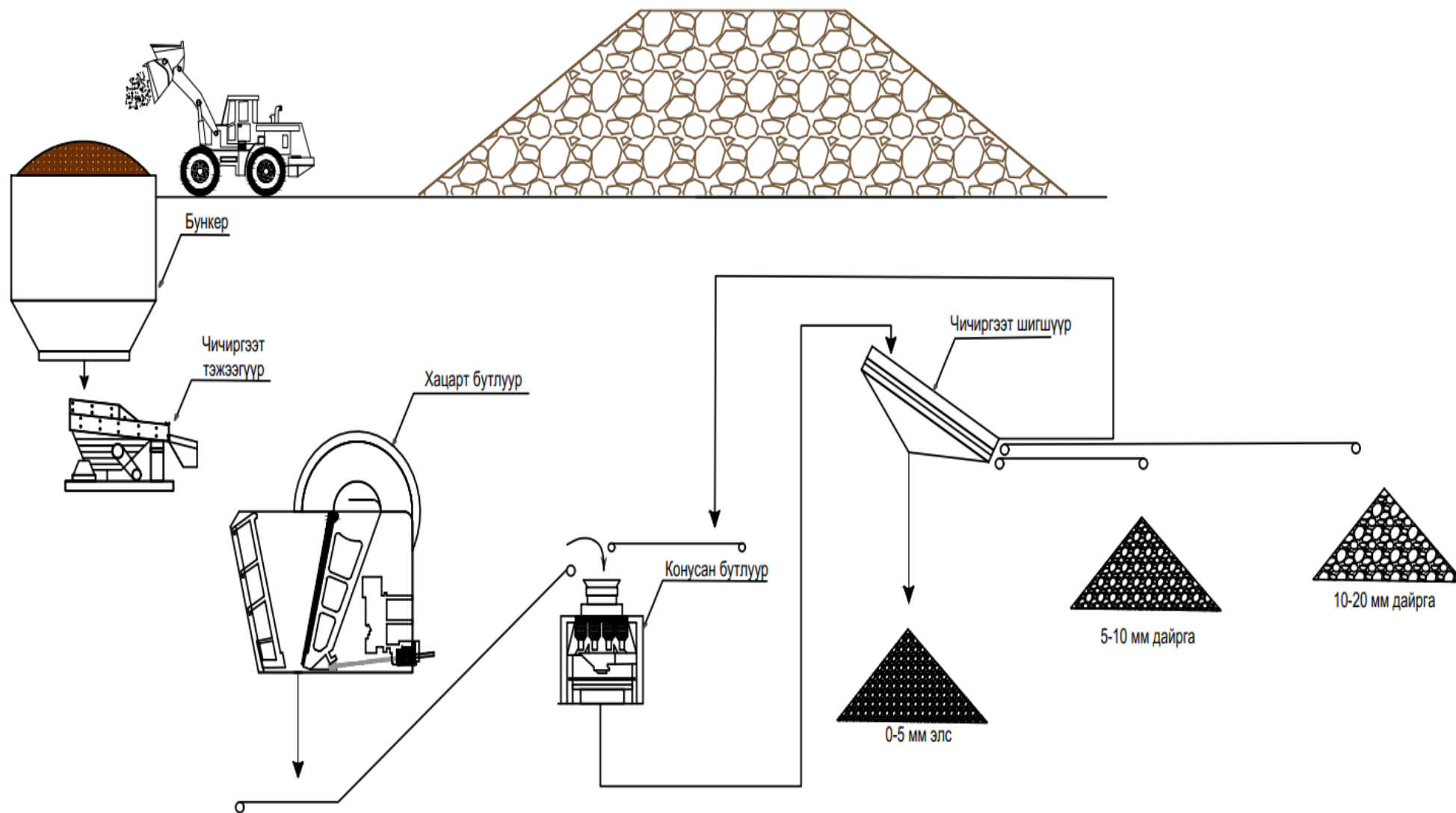
№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Хэмжээ
1	Хуанлийн	хоног	224
2	Баяр ёслол	хоног	5
3	Амралт, засвар үйлчилгээ	хоног	14
4	Уурхайн жилд цэвэр ажиллах хоног	хоног	205
5	Хоногт ажиллах ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг	20
6	Ээлжийн тоо	ш	2
7	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа, цаг	цаг	10
8	Цаг ашиглалт		0.85
9	Жилд ажиллах нийт цаг	цаг	3485

Барилгын чулууг бутлах цех нь бутлах, шигших гэсэн үндсэн шат дамжлагуудаас бүрдэх бөгөөд цехийн хүчин чадлыг ажиллах горимоос нь хамааруулан тооцоолов.

Хүснэгт №7. Бутлах цехийн цагийн хүчин чадал

№	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Утга
1	Qж Барилгын чулуу бутлах цехийн жилийн хүчин чадал	мян.м3	40
2	Qж Барилгын чулуу бутлах цехийн жилийн хүчин чадал	мян.тн	101.6
3	N Жилд ажиллах хоногийн тоо	хоног	205
4	n Нэг ээлжинд ажиллах цаг	цаг	10
5	m Хоногт ажиллах ээлжийн тоо	ш	2
6	K3 Тоног төхөөрөмжийн цаг ашиглалтын коэффициент		0.85
7	Qц Цагийн хүчин чадал	тн	29.15

Дээрх томьёоны дагуу бутлах цех нь цагт 29.15 тн барилгын чулуу бутлахаар тооцоологдож байна.

Зураг №5. Бутлах цехийн тоног төхөөрөмжийн холболтын схем

1.7. Төслийн дэд бүтэц

1.7.1. Усан хангамж: Зам усалгааны усыг Чойбалсан хотоос авч хангахаас гадна ундны усаа цэвэр усны үйлдвэрээс 18.9 литрийн баллонтой ус зөөж хэргэлэнэ.

Уурхайн үндсэн ус хэрэглээ нь унд ахуйн болон зам, талбайн усалгаа байх ба технологийн хэрэгцээнд ямар нэг хэлбэрээр ашиглагдахгүй юм. Иймд, тус уурхайн ус хэрэглээг дараах байдлаар тооцов.

Хотхоны усны хэрэглээ

Уурхайн хотхонд нэг дор байрлах ажилчдын тоо нь уурхайн үйлдвэрийн ажилчид болон удирдах албан тушаалтнууд нийтдээ 23 хүн байрлан ажиллахаар тусгасан. Нэг хүний хоногийн усны хэрэглээг 50 литр байхаар тооцлоо. Ундны усны нийт хэрэглээ хоногт 1.1 м³, жилд 0.26 мян.м³ байна.

Хүснэгт № 8. Хотхоны усны хэрэглээ

Норм, л/хоног	Хүний тоо, ш	Цэвэр усны хэрэглээ	
		м ³ /хоног	мян.м ³ /жил
50	23	1.15	0.24

Ил уурхайн зам усалгааны усны хэрэглээ

Зам усалгааны усыг хэрлэн голоос авч хангахаар төлөвлөсөн. Уурхайн үйл ажиллагаа гадаад тээврийн усалгаа, тоосжилтын эсрэг авах арга хэмжээний усыг тооцож төлөвлөсөн. Энэ ажилд хоногт 16.4 м³ ус шаардлагатай байна.

Хүснэгт №9. Ил уурхайн усны хэрэглээ

№	Хэрэглэгчийн нэр	Цэвэр усны хэрэглээ			
		Мян.м ³ /жил	м ³ /хоног	м ³ /цаг	л/сек
1	Техникийн зам усалгаа	1.96	15	0.63	0.174
	Нийт		15	0.63	0.174

Жилд унд ахуйн хэрэгцээнд 0.24 мян.м³, зам талбайн усалгаанд 1.96 мян.м³ нийтдээ 2.2 мян.м³ цэвэр ус зарцуулахаар байна.

1.7.2. Цахилгаан хангамж: “Доц” ХХК нь Овоот нэртэй барилгын чулууны ордын цахилгааны эх үүсвэрийг Чойбалсан хотоос Баянтүмэн сумын хоорондох 6 кВ-ын агаарын шугамаас бууруулж 380 В-ийн 2 км урт ЦДАШ татсан байна.

1.7.3. Хог хаягдал:

Тухайн ордыг ашиглах, олборлолт явуулах үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд ноцтой хохирол учруулахуйц хатуу, шингэн хог хаягдал гарахгүй. Олборлолтын явцад газрын хэвлийгээс гаргасан хөрс болон чулуулгийг эргүүлэн ухсан нүхийг дарах, нөхөн сэргээхэд ашиглах тул үүнийг хог хаягдал хэмээн үзэхгүй.

Хүснэгт №10. Ахуйн хог хаягдлын хэмжээ

Он	Нийт хоног	ажиллах	Ахуйн хог хаягдал 0,3кг	Ажилчдын тоо	Нийт
Нэг жилд	205		0,3	52	3198 кг
Нийт /5 жилээр/					15990 кг

Хүснэгтээс харахад эхний 5 жилд ойролцоогоор 15 тн ахуйн зориулалттай хог хаягдал гарахаар байна. Хөрс хуулалтын явцад хөрсний овоолго хийж, уурхайн нөхөн сэргээлтийг байгаль хамгаалах төлөвлөгөөний дагуу хийх шаардлагатай бөгөөд техникийн нөхөн сэргээлтийн үед хаягдал чулуулгийг газрын гүнд булах шаардлагатай. Мөн ажиллагсдын байрлах байрнаас хатуу хог хаягдал гарна. Үүнийгээ тусгай зориулалтын тагтай саванд хадгалж байгаад тээвэрлэн сумын захиргаатай гэрээ байгуулан тогтмол хугацаанд заасан хогийн цэгт зайлуулна.

Хийн хаягдал

Хүснэгт №11. Ашиглалтын 1 жилд машин механизмаас гарах хорт хийн хэмжээ

Уурхайн машин, механизм	Түлш	CO кг	NO2 кг	Нүүрстөрөгч	SO2
Экскаватор Hyundai 290LC	42,874	4.2	1.7	1.2	0.8
Утгуурт ачигч /ZL-50/	34,122	3.4	1.3	1.0	0.6
Автосамосвал/HOWO/	3,758	0.3	0.12	0.11	0.07

Шингэн хаягдал

Тус уурхайн ажилчдын тосгонд байрлах ашиглалтын талбайд бие засах газар, бохирын цооног байгуулах бөгөөд энэ нэгдсэн цэгт хаяж байх нь зүйтэй.

Мөн бидний зүгээс бага оврын цэвэрлэх байгууламж бий болгох саналыг тавьж байна.

Уурхайн үйл ажиллагааны явцад хөрсийг нефтийн бүтээгдэхүүнээр бохирдуулахгүй байхад онцгой анхаарах ба аюулгүй ажиллагааны дүрмийг чанд сахина.

Хүснэгт №12. Машин механизмаас гарах хаягдал тос маслын хэмжээ

Тоног төхөөрөмжийн нэрс	Тос,масло солих жилд	Тоног төхөөрөмжийн тоо/ш/	Нэг удаа солиход/л/	Жилд нийт/л/
Экскаватор Hyundai 290LC	2	1	25	50
Утгуурт ачигч /ZL-50/	2	1	25	50
Автосамосвал/HOWO/	2	2	56	112
Усны машин	2	1	12	24
Түлшний машин	2	1	12	24
Үйлчилгээний машин	2	1	4	8
Нийт				268

2. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Уур амьсгал: Уур амьсгалын мужын хувьд дулаан зунтай чийглэг мужид багтах бөгөөд цас багатай ширүүвтэр өвөлтэй дэд мужид багтана. Бүх нутгаар агаарын хэм харьцангуй жигд тархалттай байдаг. Элсэрхэг гадаргуутай тул наранд халж агаарын хэмийг нэлээд дээшлүүлдэг. Жилийн хамгийн хүйтэн хугацаа нь 1-2-р сарууд бөгөөд эдгээр саруудад агаарын температур нь -20 -25°C хүрэх ба зарим тохиолдолд хааяа -40°C , хамгийн дулаан нь 7-р сард $+25$ -30°C заримдаа $+35^{\circ}\text{C}$ хүрнэ. Хөрсний хөлдөлтийн гүн нь дунджаар 1.5-2.5 м-т хэлбэлзэнэ.

Сумын нутгийн нарны нийлбэр цацрагийн жилийн дундаж хэмжээ нь 1300-1400 кВт-цаг/м². Жилийн бүрхэг өдрийн тоо 50 хоног, цэлмэг өдрийн тоо 120 хоног үргэлжилдэг. Нэг жилд нар гийгүүлэх дундаж хугацаа нь 2900-3000 цаг байдаг. Агаарын жилийн дундаж даралт 844 гПа, салхигүй өдрийн тоо 51 хоног, салхины хамгийн их хурд нь 38 м/сек байна. Нэг ба долоодугаар сарын агаарын даралт нь 842-844 гПа юм. Хур тунадасны жилийн дундаж хэмжээ нийт нутгаар 200-250 мм байдаг.

Геологийн тогтоц: Дорнодын бүс нутаг буюу Улз-Хэрлэнгийн сав газрын анх төрмөлийн түрүү болон хожуу үеийн түүхийг сэргээн тодруулахад нэн төвөгтэй. Тухайн нутагт эл үеийн геологийн тогтоц хурдас чулуулгийн найрлага бүрдэл нь кембрийн өмнөх түрүү үед геосинклинал горимт геологийн хөгжил зонхилж байсныг сэргээх боломжтой. Энэ нутгийн геосинклинал хөгжил нь бодвол кембрийн түрүү үе хүртэл үргэлжлэн улмаар эрчимт атираат бүс болон хувирахдаа магмын үйл ажиллагаанд идэвхтэй өртөгдсөн болох нь хурдас чулуулгийн өгөршил хувиралт нь ногоон чулуут буюу амфиболит зэргэмжийн төрхшилд хүрсэн явдал гэрчилж байна. Энэхүү ягир атираат бүтцийн дэвсгэр дээр түрүү девоны галавт ахин геосинклинал горим Монгол–Агнуурын атираат муж хэмээх хүрээнд тогтоосон билээ.

Хөрсөн бүрхэвч: Хөрс-газарзүйн мужлалаар говийн их муж багтах бөгөөд цөлийн бор саарал хөрсний бүсийн заг сүүж-борзонгийн говийн тойрогт хамаарна. “Овоот” барилгын чулууны орд орчимд хуурай хээрийн экосистемд багтах хээрийн хөрсний бүлгийн хар хүрэн хөрс зонхилон тархсан байна. Ялзмагийн бодисын агуулмж 2,81% байгаа нь органик агууламж сайн зэргийн хөрсийг илтгэнэ. Хөрсний урвалын орчны дундаж үзүүлэлт рН=7.8 буюу сул шүлтлэг орчинг үзүүлж байна. Солилцох сууриудын нийлбэр Са+Мg агууламж нь 19,0 мг-экв/100 гр хөрсөнд байгаа нь солилцох сууриудын их хангалттай зэргийн байгааг харуулж байна. Хөрсний шим тэжээлийн бодисын ихэнх нь шим ба эрдэс нэгдлийн байдлаар усанд уусахгүй хэлбэрээр байна.

Ургамлан нөмрөг: Ургамалжилтын хувьд алаг өвс, бутлаг үетэн хээрийн дагуур Монгол хэв шинж (алаг өвс-зүр өвс - сөөг, улалжит, хэвшил) зонхилно. Ургамал газар зүйн мужлалыг тодруулбал энэ нутаг нь Евро-Азийн хээрийн их мужийн дагуур-Монголын дэд их муж, дагуур –Монголын хээрийн муж, Онон-Хянган орчмын дэд мужид хамаарна. Нутгийн хойд болон өмнөд хэсгээр үетэн баялаг алаг өвс-зүр өвс тархах бөгөөд төв болон өмнөд хэсгээр алаг өвс-зүр өвс-үетэнт, алаг өвс ургадаг.

Судалгаа гүйцэтгэсэн талбай нь хээрийн бүсэд хамаарах Хялгана-жигжиг дэгнүүлт үетэн- алаг өвст бүлгэмдлээс бүрдэнэ. Ургамалжлын зүйлийн хувьд 9 овгийн 18 төрлийн нийт 22 зүйл ургамал бүртгэгдсэн. Эдгээр ургамал нь амьдралын хэлбэрийн хувьд сөөглөг-1, сөөгөнцөрлөг-1, олон наст өвс-13, хоёр наст-2, нэг наст-5 зүйл ургамал тус тус тэмдэглэгдэв.

Гадаргын ус: Судалгааны талбай нь Хэрлэн голын сав газарт хамаарна. Хэрлэн голын урсгалын хурд 1м/с, Хэрлэн голын дагуу татамтай бөгөөд заримдаа 1-2 км хүрэх өргөнтэй нуга намаг элбэгтэйн дээр хуучин голдирол, салаа, татуурга, орхиол олонтой. Олон дэнж дэвсэгтэй байдаг. Их Хэнтийн нурууны өвөр бэлээс эх авч урсах Богдын гол, Цагаан гол хоёрын уулзварыг Хэрлэн голын эх гэж үзнэ. Иймд улсын хил хүртэл 1250 километр урт, ус хураах сав газрын талбай 116, 455 хавтгай дөрвөлжин километр бөгөөд усны дундаж унал километр тутамд 1,2 метр болно. Ингэхлээр Номхон далайн ай савын гол мөрний бүх талбайн 54%-ииг Хэрлэн голын усны сав эзлэх ажээ.

Газрын доорх ус: 1989-1992 онд П.Хосбаяр, Т.Биндэрьяа нарын "Эрэнцав Чойбалсангийн дүүргийн геологийн тогтоц ба ашигт малтмал" 1:200000-ны масштабтай геологийн бүлэгчилсэн зураглалын ажлын тайлан хийсэн бөгөөд энэхүү тайланд тухайн бүс нутгийн газар доорх ус хуримтлах явц, агуулагч чулуулаг тэдгээрийг геологийн хөгжлийн түүхтэй уялдуулан дүгнэх боломж бүрдсэн байдаг. Дорнод нутгийн уулс толгод хоорондын хөндий хотгор хэсгийг Дөрөвдөгчийн сэвсгэр хурдас, Палеоген, Неоген, доод Цэрдийн эх газрын нуурын том хэмхдэслэг, шаварлаг тунамал хурдас ихэвчлэн дүүргэн тогтжээ.

"Овоот" барилгын чулууны орд нь Хэрлэн голын хөндийн хойд эрэгт хадан гарш үүсгэсэн багахан өндөртэй хэрчигдмэл гадаргуутай уулсын намссан хэсэгт орших ба хайгуулын өрөмдлөг голын гольдролоос дээш төвшинд хийгдсэн тул газрын доорх ус илрээгүй, судалсан гүн хүртэл түр зуурын ба мөнхийн цэвдэг тохиолдоогүй. Энэ нь тухайн хайгуул хийсэн орд нь гадаргын хувьд тухайн райондоо өндөрлөг хэсэгт байгаатай холбоотой.

Амьтаны аймаг: Төслийн талбай нь Монгол орны амьтны газарзүйн мужлалаар Дагуурын Монголын хээрийн тойрогт (Банников,1954) хамаардаг. Эндхийн зэрлэг хөхтний зүйлийн олонхи, ялангуяа жижиг хөхтний тархац, байршлын тойм аль нэг хэмжээгээр мэдэгдэж байгаа боловч нарийвчилсан тодорхой судалгаа бага юм. Төслийн нутаг бол Төв Азийн уугуул зүйл цагаан зээрийн нопуляцийн байршил, тоо толгой, үржлийн үндсэн голомт болдог (Дуламцэрэн, 2001) онцлогтой. Шувуудын хувьд Монголын болон Азийн, дэлхийн улаан номд бүртгэгдсэн, олон улсын конвенц / CITES/ -ийн хавсралтад бүртгэгдсэн тоо толгой нь ховордож байгаа цэн тогоруу, хар тогоруу, цагаан тогоруу, алаг тогоруу, нүүдлийн үедээ дайрч өнгөрдөг өөр хаана ч бүртгэгдээгүй **дорнын өрөвтас, халзан өрөвтас, ухаа шумбуур, хээрийн хавмгаалж, жагар хөхөө** зэрэг зүйлүүд дэлхийд ховордож байгаа **цэн тогоруу, харихараа тогоруу өвөгт тогоруунууд** өндөглөөд зусдаг. Монгол улсад 128 зүйл хөхтөн амьтан бүртгэгдсэн. Тус нутагт Хөхтөн амьтан дотор хээрийн хөхтний бүлгэмдэлд багтах Дагуур огдой, Цагаан зээр элбэг тархсан, Дагуур зурам, Орог зусаг, Дорнодын шижүүхэй, Хэргэлзэй оготно, Үлийн цагаан оготно хэвийн тархсан.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ, ҮНЭЛГЭЭ

3.1. Төслийн байршилтай холбогдох нөлөөлөл, үнэлгээ

3.1.1. Төслийн байршилтай холбогдох нөлөөлөл, үнэлгээ

“ДОЦ” ХХК-ийн хэрэгжүүлэх төслийн байршил, техник-технологийн шийдэл төлөвлөлт болон төслийн хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбогдсон болзошгүй нөлөөллийг тодруулахын тулд “магадлан жагсаах” аргыг хэрэглэн үр дүнг нь доорхи хүснэгтэд илэрхийлэв.

Хүснэгт №13. Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн магадлах жагсаалт

Байгаль орчны асуудал	Нөлөөлөл байхгүй	Гол үр дагавар		
		Бага	Дунд	Их
1. Төслийн байршилтай холбоотой байгаль орчны асуудал				
Голын гольдролыг эвдэж, өөрчлөх	x			
Хүн амыг нүүлгэн шилжүүлэхтэй холбоотой асуудал	x			
Ой модыг огтлох, гэмтээх асуудал	x			
Түүх соёлын дурсгалт газар, археологи-палентлогийн олдвор	x			
Усан хангамж, ус хэрэглээний асуудлаар өөр байгууллагын үйл ажиллагаатай зөрчилдөх	x			
Булаг, шандны усны горимд өөрчлөлт орох ба хатах, ширгэж үгүй болох аюултай эсэх	x			
2. Төслийн шийдэл, төлөвлөгөөтэй холбоотой байгаль орчны асуудал				
Үйл ажиллагааны болон ашиглалтын чанар нь тухайн орон нутагт нийцэх эсэх, түүхий эдийг олдворлох, боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх болон орчны бохирдлын хяналтад сонгосон төхөөрөмж нь хир зэрэг зохимжтой			x	
Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх болон ажилтнуудыг тэсэлгээ, хорт хий, гал түймрээс хамгаалах асуудал хир зэрэг төлөвлөгдсөн				x
Эрдсийг боловсруулах технологийн үйл ажиллагааны үед ус, агаар, хөрс бохирдох, хатуу хог хаягдал болон их дуу чимээ гарах			x	
Тусгай анхаарал тавих шаардлагатай хорт хий, тоос, утаа гардаг эсэх	x			
Уурхайн үйл ажиллагааны үед гарах дуу чимээг багасгах талаар төсөлд тусгагдсан эсэх			x	
3. Барилга байгууламж барих, үйлдвэрлэлийн аюулгүй ажиллагаатай				
Барилга байгууламж барих үед усны нөөц бохирдох байдал	x			
Барилга байгууламж барих үеийн болон барьсны дараа хөрсний элэгдэл, эвдрэл			x	
Үйлдвэрлэлийн осол аваар, хортой нөхцөл үүсэх, халдварт өвчин гарах нөхцөл			x	
4. Төсөл хэрэгжүүлэх үеийн байгаль орчны асуудал				
Төслийн үйл ажиллагааны болон ашиглалтын чанарын талаархи төлөвлөгөө, санхүүжилт хэр зэрэг бодитой, шаардлага хангасан эсэх				x
Мэргэжлээс шалтгаалах өвчин болон аюулгүй ажиллагааны төлөвлөгөө, санхүүжилт бодитой эсэх				x
Хөрсний эвдрэл, элэгдлийг бууруулах, орчныг тохижуулах асуудал төлөвлөгөөнд хэрхэн тусгагдсан (хөрсжүүлэх, ургамал тарих, зүлэгжүүлэх, талбайн усалгаа)				x

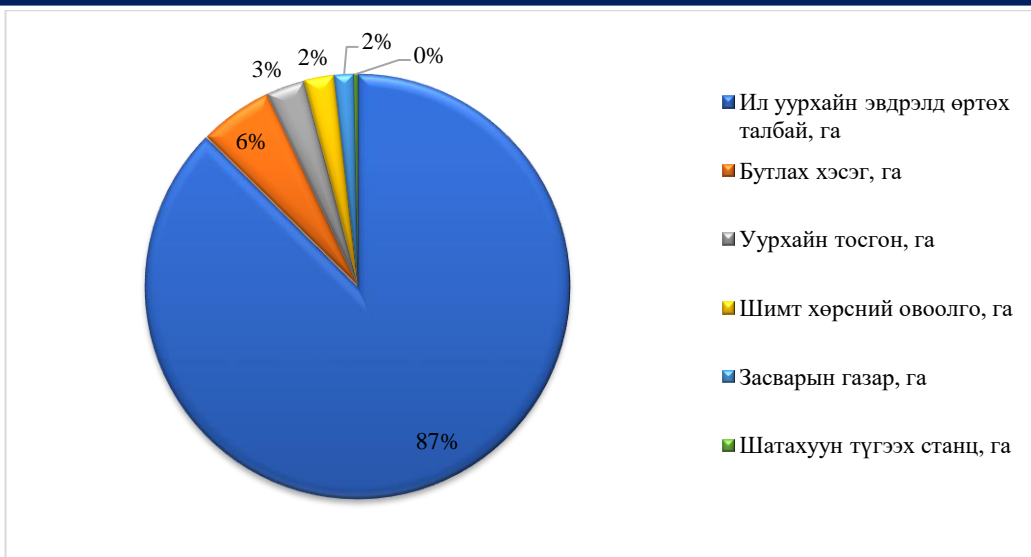
Эрдэс баялгийг авч ашиглах зэргээс шалтгаалж хөрсөнд ус нэвчих, гүний ус бохирдох, улмаар хөрсний усны горимд эсрэгээр нөлөөлөх	x				
Газар ашиглалтанд хохирол учруулах, үйл ажиллагаа явуулах үед газар тэгшлэх, буцааж булах ажлыг хамгийн бага байлгах нь бусад зорилгод ашигтай байж болох, хөрш зэргэлдээх газар ашиглалтанд гэмтэл учруулахгүй байх зэрэг асуудал төсөлд тусгагдсан эсэх			x		
Шуурхай хяналтын асуудал (төсөлд шуурхай хяналтын хугацаа, зардал тусгагдсан эсэх)			x		
Төслийг хэрэгжүүлэх үеийн инженерийн болон санхүүгийн боломжийн талаархи асуудал				x	
5. Төслийг ерөнхийд нь хянаж үзэх шалгуурууд (бодлогын чанартай асуудлууд)					
Төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгалийн бусад нөөц баялагийг ашиглах боломжийг ашиглахгүй орхигдуулах	x				
Төслийн техник, технологийн шийдлийг техник эдийн засгийн хувьд олон хувилбараас авч үзэн аль болох оновчтой аргыг сонгосон эсэх асуудал				x	
Дүн	10	5	2	6	

Төслийн байршил, шийдэл, төлөвлөлт болон хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон болзошгүй нөлөөллийн магадлан жагсаах аргаах үнэлсэн үнэлгээгээр голын гольдролыг өөрчлөх, хүн амыг нүүлгэн шилжүүлэх, ой модыг огтлох гэмтээх зэрэг бусад 10 асуудлаар ямар нэгэн нөлөөлөл үзүүлэхгүй байна.

Уурхайн үйл ажиллагааны үед гарах дуу чимээ, үйлдвэрлэлийн осол аваар, хортой нөхцөл үүсэх гэх мэт 5 асуудлаар бага хэмжээгээр нөлөөлөл үзүүлнэ. Дунд зэрэг өртөх 2 асуудлаар нөлөөлөлтэй байна. Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлийн өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх болон ажилтнуудыг тэсэлгээ, хорт хий, гал түймрээс хамгаалах асуудал, төслийн үйл ажиллагааны болон ашиглалтын чанарын талаархи төлөвлөгөө, санхүүжилт хэр зэрэг бодитой шаардлага хангасан зэрэг 6 асуудлаар төслөөс их нөлөөлөлтэй байна. Эдгээр асуудлуудад анхаарал хандуулах тодорхой үе шатанд зохих урьчилан сэргийлэх ажлуудыг авч байх нь зүйтэй.

3.1.2. Төслийн газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Тус ордыг ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл 26.67 га талбайг эзэмших ба ил уурхайлалтаар эвдрэлд өртөх талбай 17.8 га, бутлах хэсэг 1.14 га, уурхайн тосгон 0.6 га, шимт хөрсний овоолго 0.47 га, уурхайн зам 1.3 га, засварын газар 0.3 га, ШТС 0.06 га буюу уурхайн бүх эвдрэлд өртөх талбай 21.64 га нөлөөлөлд өртөнө. Талбайн үржил шимт хэсгийг 20 см хүртэл зузаантайгаар хуулж тусгайлан хадгалах ба уурхайг ашиглана. хүртэл зузаантайгаар хуулж тусгайлан хадгалах ба уурхайг ашиглаж дууссаны дараа нөхөн сэргээлтийн ажилд хэрэглэнэ.

Зураг 6. Төслийн газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Эдгээр газар ашиглалтын хэсгүүдэд ашиглалтын тодорхой хязгаарлалтуудыг тогтоож өгснөөр газар ашиглалтаас үүдэн гарах газрын гадаргын өөрчлөлт, газрын эвдрэл зэргийг хянах зохицуулах боломж бүрдэнэ. Тус талбайн хувьд газрын гадаргын бага зэргийн эвдрэлтэй. Энэ нь бага хэмжээний талбайд гүнзгий ухаш, хайгуулын ажлын ул мөр, тээврийн хэрэгслийн мөр зэрэг эвдрэл үүссэн байдалтай байна.

Хүснэгт №14. Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

№	Сөрөг нөлөөлөл	Үр дагаврын үнэлгээ				
		Маш бага буюу нөлөөгүй	Бага	Дунд	Их	Аюултай
1	Ил уурхай, овоолго, зам бусад байгууламжуудаар газрын гадаргын хэлбэр дүрс өөрчлөгдөх				x	
2	Ил уурхай, овоолго, ангилан бутлах цех зэргийг байгуулахад газрын хэвлийд эвдэх				x	
3	Уурхайн хаягдал чулуулгийн овоолгоос геологи орчин, агаар, ус бохирдох		x			
4	Газрын хэвлийд үүсэх хоосон орон зай нь мал амьтанд аюултай байдал үүсэх			x		
5	Гадаад дотоод тээвэрлэлт хийх автозам			x		
6	Бутлах цех ажиллах, уурхайн суурингийн объектууд, бусад агуулах зэрэгт өртөх эдэлбэр газар ашиглалтаас хасагдах			x		

Дүгнэлт - Нийт нөлөөллийн 33.3 хувь нь их, 50 хувь нь дунд, 16.7 нь бага ангилалд багтаж байгааг үндэслэж тухайн төсөл орчны газарзүй, ландшафт, геологи орчинд газрын хэвлийд, газрын гадаргад эрчимтэй нөлөөлөл үзүүлэхээр байна гэж үзэв. Дээрх нөлөөллүүд газрын гадаргын байгалийн төрх, геологи орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд өөрчлөлт үүсгэж, техноген ландшафтын элементүүдийг буй болгоно. Хаягдлын овоолго, ил уурхайн хоосон орон зай үүсгэн цаашид байгалийн анхны төрхтэйгөөр гүйцэд нөхөн сэргээгдэхгүй учраас барилгын чулуу олборлосон талбай нь эргэлт буцалтгүй өөрчлөгдөнө.

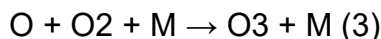
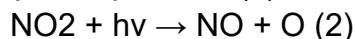
3.2. Агаар түүний чанарт үзүүлэх нөлөөлөл, үнэлгээ

3.2.1. Төсөл агаарын чанарт нөлөөлөх байдал, үнэлгээ

Түгээмэл агаар бохирдуулагчын үүсэх процесс болон шинж чанар

Хүхэрлэг хий: Хүхэрлэг хий/ SO_2 / нь хүхэр агуулсан түлшний шаталтаас үүсэх бөгөөд орчныг бохирдуулагч хортой хий. Хүхэрлэг хий нь нүүрс ашигладаг дулааны цахилгаан станц, үйлдвэр, металлург, гангийн үйлдвэр, нүүрс шатаадаг ахуйн зуух, тээврийн хэрэгсэлийн түлшний шаталтаас үүснэ. Хүхэрлэг хийний хоруу чанар нь өндөр концентрацитай үед амьсгал давчдах, хоолой хорсох гэх мэт шинж тэмдэг илэрдэг бөгөөд амьсгалын замын эрхтэний системийг гэмтээдэг. $SO_2 + H_2O + O_2 \rightarrow H_2SO_4$ урвалаар томоохон хот, үйлдвэрийн бүсэд хүхэрлэг хийн өндөр концентраци нь усны ууртай нэгдэж хүчиллэг тундас (H_2SO_4) үүсгэдэг. Энэ химийн нэгдэл нь маш хүчиллэг шинжтэй бөгөөд агаарт дэгдэж борооны устай хамт газар буудаг. Хүний эрүүл мэндэд ялангуяа арьс, үсэнд хортой. Барилга байгууламжыг аажмаар элэгдүүлдэг.

Азотын давхар исэл: Азотын давхар исэл (NO_2) нь өндөр температуртай шаталтын үед дулаан шингэх урвалын үр дүнд үүсэх бөгөөд хүрээлэн байгаа орчны бохирдлын бас нэг шалтгаан юм. Гол эх үүсвэр нь тээврийн хэрэгсэлийн шатахууны шаталт, дулааны цахилгаан станц гэх мэт. Газрын гадарга дээрх озон нь азотын давхар ислийн дам бүтээгдэхүүн бөгөөд хүчтэй исэлдүүлэгч тул озоны агууламж ихэсвэл амьтан ургамалын гаднах эд эсийг гэмтээдэг. Азотын исэлүүд нь амьсгалын замын цочмог үрэвсэл, багтраа бронхит үүсгэх нөлөөтэй. Азотын ислүүд нь (NO , NO_2 , N_2O) агаарын бохирдлын химийн хувиралд гол нөлөө үзүүлдэг. Азотын (NO_x) ислүүдийн ихэнх хувийг шаталтаас үүссэн азотын исэл эзэлдэг бөгөөд шаталтаар ялгарч буй хий нь $2NO + O_2 \rightarrow 2NO_2$ (1) процессоор азотын давхар ислийг бий болгодог. Нарны гэрлийн энергийн нөлөөгөөр фотохимийн урвалын үр дүнд азотын давхар исэл NO_2 задарч сул хүчилтөрөгчийн (2) атомыг чөлөөлдөг.

Энэ чөлөөлөгдсөн хүчилтөрөгчийн атом нь гуравдагч бодис М-ийн тусламжтай агаар дахь хүчилтөрөгчийн молекултай нэгдэж озон үүсгэдэг. Газар орчим үүссэн озон нь хүний эрүүл мэнд ялангуяа хүний амьсгалын зам, уушгийг гэмтээх, астам үүсэх ургамал бүрхэвчийг гэмтээх нөлөөтэй байдаг. Нэгэнт агаарт үүссэн озон эргээд азотын исэл (NO)-тэй урвалд орж дахин азотын давхар ислийг бий болгодог.

Иймээс азотын давхар исэл нь агаар мандалд явагддаг фотохимийн урвалд гол үүрэг гүйцэтгэдэг.

Тоос тоосонцор: Хот суурин газрын агаарт янз бүрийн эх үүсвэрээс үүдэлэй тоос тоосонцор байх ба тэдгээрийн аэродимак хэмжээ, химийн найрлага, усанд уусах шинж чанар, гэрлийг шингээх, ойлгох, орчны агаар дахь агууламж зэргээс хамаараад хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд сөрөг нөлөөлөл үзүүлж байдаг. Агаар мандалд 0.001-100 микрометр ширхэглэлийн хэмжээтэй тоос тоосонцор түгээмэл илрэх ба ширхэглэлийн хэмжээ(аэродинамик диаметр)-нээс хамаарсан агууламжын тархалтын гол онцлогийг зурагт үзүүлэв.

Зураг №7. Тоосонцорын аэродинамик хэмжээ, мкм

Азотын давхар исэл: Агаараас азотын давхар ислийг үл хатах мышьяклаг хүчлийн натрийн давс агуулсан кали йодын уусмалаар норгосон шингээгч гуурсаар 0.25 л/мин-ын хурдтайгаар 20 минутын турш соруулан авахад шингээгч гуурсны шилэн бөмбөлөгийн давхаргаанд шингээж лабораторийн нөхцөлд уусмалд шилжүүлж үүссэн нитрит ион сульфанилины хүчилтэй харилцан үйлчилж diazonegдлийг үүсгэх бөгөөд тэр нь нафтиламинтай урвалд орж азобудагч бодисыг уусмалын өнгөний эрчимшлээр азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлдог.

Хүхэрлэг хий: Тетрахлормеркурат натрийн уусмал /ТХМ/-аар норгосон шингээгч гуурсанд соруулахад шигээгч гуурсны шилэн бөмбөлөгийн давхаргаанд шингэсэн хүхэрлэг хийг лабораторийн нөхцөлд уусмалд шилжүүлж тэр уусмал дээрээ формальдегид, парарозанилины уусмал нэмэхэд үүссэн нэгдлийн өнгөний эрчимшлийг спектрофотометрээр хэмжин хүхэрлэг хийн хэмжээг тодорхойлно. Хүхэрлэг хий монитрогийн судалгаагаар хэмжсэн хэмжилт агаарын чанарын стандарт MNS4585:2016 20 минутын хэмжилтын 450 мкг/м³ хүлцэх агууламжаас даваагүй хэмжигдсэн байна.

Нийт тоос: Нийт тоос нь агаарт агуулагдах 100 микрометр хүртэлх ширхэглэлийн хэмжээтэй (аэродинамик эквалиент диаметр) тоос тоосонцорын хэмжээ юм. Агаар дахь нийт тоосны агууламжийг DustTrak8530 зөөврийн автомат багажаар тодорхойлсон. Уг багажийн ажиллах зарчим нь агаарын сорьцыг сорох төхөөрөмжийн тусламжтайгаар соруулан оптик системээр нэвтрүүлэхэд лазер гэрлийн саринал тухайн агшинд оптик систем дундуур өнгөрч буй агаар дахь тоосны агууламжтай шууд хамааралтай байдагт үндэслэдэг.

4. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг буруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм.

“ДОЦ” ХХК нь “Овоот” ДО-002 тоот түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл үзүүлж байгаагийн хувьд БОННУ-ий тайланд тусгагдсан зөвлөмжийг баримтлах нь зүйтэй.

Байгаль орчныг хамгаалах талаар явуулах үйл ажиллагаа нь дараах талбаруудад чиглэгдвэл зохино. Үүнд:

- Үйлдвэрийн бүх ажлыг аюулгүй ажиллагааны дүрмийн заалтын дагуу хийх
- Үйлдвэрийн талбайд ашиглалтын улмаас үүссэн болон ахуйн хог хаягдлыг цаг тухайд нь цэвэрлэх, хогийн цэгийн ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийлгэх.
- Гал түймрээс сэргийлэн сонор сэрэмжтэй ажиллах
- Галын аюулаас урьдчилан сэргийлэх зааварчилгааг ажиллагсдад бүрэн өгч, гал түймрийн үед ажиллах зохион байгуулалт хийж мөрдөх, түүнчлэн хөрсийг ус ба салхины нөлөөгөөр элэгдэл эвдрэлд орохоос хамгаалж тарималжуулах болон бусад хамгаалах арга хэмжээг авах шаардлагатай.

Хүснэгт №15. 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Зардлын ангилал	Зардал, сая.төг
1	Сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	2.500.000
2	Дүйцүүлэн хамгаалал, орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө	1.320.000
3	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
4	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	500.000
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	400.000
6	Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр	580.000
7	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	2.500.000
8	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах	-
Нийт төсөв, мян.төг		7.800.000

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №16. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Нийт зардал, сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
Агаарын чанар					
1.	Олборлолтын явцад карьерын ханыг ухах нураах, ачих, тээвэрлэх, овоолгод байршуулах зэрэг үйл ажиллагаанаас тоосжилт үүсч агаарын чанарт нөлөөлөх	10 м/с-ээс дээш хүчтэй салхитай үед олборлолтын үйл ажиллагааг түр зогсоох	-	Салхины хүч ихээр нэмэгддэг үеүдэд	MNS3113:1981 “Агаар мандлын бохирдлыг хэмжих аргачлалын ерөнхий шаардлага”
		Зам талбайг услах үеийн график гаргаж, бүртгэлжүүлэх	0.5	Хуурайшилттай үеүдэд 7 хоногт 1-2 удаа	MNS3384:1982 “Агаар мандал-Агаарын дээжлэлт шинжилгээ”
2.	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас ууршимтгай органик нэгдлүүд агаарт дэгдэж тухайн орчны агаар болон хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг яаралтай авах, саармагжуулах хэрэгслийг талбайд бэлэн байлгах	-	Үйл ажиллагааны туршид	MNS ISO4227-2002 “Хүрээлэн буй орчны агаарын чанарын хяналтын төлөвлөгөө” MNS4585-2016 “Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага”
3.	Бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх үед хүнд даацын машин механикмын хөдөлгөөнөөр сул шороо үүсч, тоосжилт ихсэж агаарын чанарт нөлөөлөх	Тээвэрлэлтийн үед хурдны хязгаар тогтоох (40 км/цагаас хэтрэхгүй байх), тэмдэг, тэмдэглэгээ байршлуулах, цаашид засч сайжруулах	-	Үйл ажиллагааны туршид	MNS5885-2008 Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага”
		Бүтээгдэхүүн тээвэрлэх 400 м замыг хөрөнгө оруулалтаа нөхөх хүртэл сайжруулсан шороон зам тавьж ажиллана.	-	Үйл ажиллагааны туршид	MNS6063-2010 “Агаарын чанар, хот суурин газрын гадаад орчны агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ”
4.	Машин техник, тоног төхөөрөмжийн хөдөлгүүрийн яндангаас гарах утаа, тортог бусад элемент зэрэг нь агаарын чанарт нөлөөлөх	Тээврийн хэрэгслүүдэд Монгол Улсад мөрдөгдөж буй утааны ба бохирдлын стандартууд (MNS 5013:2003 бензин хөдөлгүүрээс ялгарах бохирдуулагчид, MNS 5014:2003 дизель хөдөлгүүрээс ялгарах бохирдуулагчид) болон Олон улсын холбогдох стандартуудын шаардлагын дагуу хяналт хийж, түүнд нийцүүлэх	0.5	Үйл ажиллагааны туршид	MNS4990-2000 “ХААЭА. Ажлын байрны орчин. Эрүүл ахуйн шаардлага”.

		Ашиглагдаж буй машин техникээс ялгарах хорт утааг стандартын түвшинд байлгах, агаар бохирдуулсны төлбөрийг төлөх, техникийн үзлэг, засвар үйлчилгээг тогтмол хийж байх	0.5	Үйл ажиллагааны туршид	
Нийт			1.5		
Ургамлан нөмрөг					
1	Олборлолтын үед хөрс хуулалт хийгдэх ба тухайн талбайн ургамлан нөмрөг хөрстэй хамт гадаргаас зайлуулагдах	Уурхайн ашиглалт дууссаны дараагаар биологийн нөхөн сэргээлтийг стандартын дагуу хийж гүйцэтгэх	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	Батлагдсан арга зүйн дагуу
2	Хөрсний гадаад овоолго үүсгэх талбайн ургамлан нөмрөг уурхайн ашиглалтын хугацаанд овоолгын дор дарагдах, бүлгэмдлийн унаган хэв шинж өөрчлөгдөх				
3	Машин техникээс тос тосолгооны материал асгарч ургамлан нөмрөгийг бохирдуулах				
4	Ил уурхайгаас хуулах хөрсийг автосамосвалаар тээвэрлэх ба хүнд даацын машин механикмын нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг талхлагдах, ургах чадвараа алдах	Техникийн засвар үйлчилгээний талбайн суурийг хатуу хучилттай болгох	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
5	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас ургамлан нөмрөг бохирдох	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах, саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
6	Уурхайн гал тогоо, угаалгаас гарах шингэн хаягдал, мөн хоолны үлдэгдэл, хог хаягдал зэргийн нөлөөгөөр ургамлан нөмрөг бохирдох	Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх	Хог хаягдлын МТ-нд тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
Нийт зардал			-		
Газрын гадарга, хөрсөн бүрхэвч					

1	Бүтээгдэхүүн олборлолтын хэмжээ нэмэгдсэн үед хөрс хуулалт хийгдэх ба тухайн талбайн хөрсөн бүрхэвч гадаргаас зайлуулагдах	Олборлолт нэмэгдэх бүрт шимт хөрсийг хуулж, тусгай талбайд стандартын дагуу байршуулж, хэлбэржүүлж хамгаалах	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах	Үйл ажиллагааны туршид	Монгол улсын засгийн газрын 1995 оны 143-р тогтоолын 2 дугаар хавсралт “Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа хийх журам”-эээмшил газрынхаа төлөв байдал, чанарын хянан баталгааг хийлгэх, MNS3297-1991 “Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм”, MNS4919-2000 “Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс. Техникийн шаардлага”, MNS4920-2000 “Эвдэрсэн газрын хажуугийн налуу. Техникийн шаардлага” MNS5850-2008 “Хөрсний чанар, хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ”, БОАЖ-ын Сайдын “Орчны бохирдлыг бууруулах, хуулийн хэрэгжилтийг хангах, эрчимжүүлэх тухай” 2024 оны 02 дугаартай албан даалгавар
2	Машин техникээс тос тосолгооны материал асгарч хөрс бохирдуулах	Техникийн засвар үйлчилгээний талбайн суурийг хатуу хучилттай болгох	-	Үйл ажиллагааны туршид	
3	Шатах тослох материал болон нефтийн бүтээгдэхүүний асгаралтаас хөрс бохирдох	Аюултай хог хаягдал цуглуулах талбайг хатуу хучилттай болгох	0.5	Үйл ажиллагааны туршид	
4	Ил уурхайгаас хуулах хөрсийг автосамосвалаар тээвэрлэх ба нүүрс тээвэрлэх хүнд даацын машин механикмын нөлөөгөөр хөрсөн бүрхэвч элэгдэж, эвдрэлд орох, сул шороо ихээр үүсэх	Уурхайгаас өртөө хүрэх гол замын сүлжээ, маршрутыг тогтоох, сайжруулсан хайрган хучилттай болгох, цаашид арчилж тордох	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
		Зам талбайг услах үеийн график гаргаж, бүртгэлжүүлэх	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан		
5	Уурхайн гал тогоо, угаалгаас гарах шингэн хаягдал, мөн хоолны үлдэгдэл, хатуу хог хаягдал зэргийн нөлөөгөөр хөрс бохирдох	Хог хаягдлыг зориулалтын саванд хадгалж, сумын нэгдсэн хогийн цэгт сар тутам зөөвөрлөн хаяж байх	Хог хаягдлын МТ-нд тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
		Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх			
6	Нүхэн жорлонг буулгаж стандартын шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжтай болох	Албан даалгаврын хэрэгжилтийг хангах	-		
Нийт зардал			0.5		
MNS5914-2008 “Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлтийн нэр томьёо, тодорхойлолт”, MNS5915-2008 “Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал”, MNS5917-2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт”, MNS5916-2008 “Газар шорооны ажлын үеийн үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт”, MNS5918-2008 “Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага”.					
Амьтны аймаг					
1	Хөрсөнд үүрлэдэг жижиг хөхтөн амьтад, бусад шавж зэрэг амьд	Уурхайн эдэлбэрээс бусад эрүүл талбайд газар ухаж, амьтдын үүр нүх сүйтгэхгүй байх	-	Үйл ажиллагааны туршид	Биологийн хүрээлэнгийн баталсан арга зүй

ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН

2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

	биетүүдийн амьдрах орчин алдагдах, сүйтгэгдэх				
	Тоосжилтын улмаас уурхайн ойр орчмын амьдрах орчин доройтох	Зам талбайг услах үеийн график гаргаж, бүртгэлжүүлэх	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
2	Шатахуун, тослох материал асгарснаас амьдрах орчин бохирдох, доройтох	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах, саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
3	Хог хаягдлыг (хоолны) эмх замбраагүй хаяснаас болж зарим махчин амьтад идэх, амьтдын амьдрах орчин доройтох, бохирдох	Хог хаягдлын ангилан ялгаж, тогтмол хугацаанд зайлуулах, хогийн цэгийг халдваргүйжүүлж байх Ахуйн гаралтай шингэн хаягдлыг зориулалтын талбайд түр хадгалж биобэлдмэлээр тогтмол ариутгах, цаашид байгаль орчинд хальгүй зайлуулах арга хэмжээг сонгон хэрэгжүүлэх	Хог хаягдлын МТ-нд тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	
4	Уурхайн орчимд тохиолддог амьтдын тохиолдоц багасах	Уурхай орчимд амьтдын тооллого, ажиглалт, мониторингийг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж байх	0.5	Үйл ажиллагааны туршид	
Нийт			0.5		
Усан орчин					
	Ил уурхайн гүн доошлохын хэрээр усны шүүрэлт ихсэж, уурхайгаас зайлуулах усны хэмжээ нэмэгдэж газрын доорх ус хомсдох магадлалтай үед	Ус ашиглах гэрээг холбогдох байгууллагуудтай байгуулах Өөрсдийн эх үүсвэрийн усан хангамжтай болох, худаг гаргах Усны бүх эх үүсвэрийг тоолууржуулах (ус шавхах насос, худаг г.м)	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах	Үйл ажиллагааны туршид	MNS0900:1992 Ундны ус-Ундны усны хяналт шинжилгээ; MNS3935:1986 Ундны ус-Усны шинжилгээнд тавигдах шаардлага;
	Шатах, тослох материал, нефтийн бүтээгдэхүүн зэрэг бодис алдагдах, хур тунадас болон үерийн усаар угаагдан усан орчинг бохирдуулах	Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг чанд мөрдөж ажиллах, асгаралт болсон тохиолдолд саармагжуулах арга хэмжээг авах, саармагжуулах хэрэгслийг төслийн талбайд бэлэн байлгах	Агаарын чанарын хэсэгт тусгагдсан	Үйл ажиллагааны туршид	MNS3936:1986 Ундны ус болон үйлдвэрийн ус-Тухайн талбарт нь шинжилгээ хийх;

Уурхайн ухаш үүсэх, далан байгуулах, суваг шуудуу татах, хөрс эвдрэлд оруулах зэргээр газрын гадаргын хэлбэр дүрсийг өөрчилснөөр гадаргын урсцын байгалийн унаган тогтоц өөрчлөгдөх	Бусад шаардлагагүй тохиолдолд гадаргын хэлбэр, төрх байдлыг өөрчлөхгүй байх	-	Үйл ажиллагааны туршид	MNS4432:1997 Ундны ус-Хуурай үлдэгдлийн хэмжээг тодорхойлох; MNS3934:1986 Ундны болон үйлдвэрийн ус-Химийн шинжилгээ хийх-дээж авах
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөгөөний нийт зардал сая.төг			2.5 сая.төг	

6. ДҮЙЦҮҮЛЭН НӨХӨН СЭРГЭЭХ, ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №17. Орчны хяналт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо	Нэгжийн зардал, төгрөг	Нийт зардал, төгрөг	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Ногоон байгууламж бий болгох	Хайлаас	Төслийн талбайн хэмжээнд	Ширхэг	100	4000	400,000	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль Зүлэгжүүлэх талбай бэлтгэх, үр тарих, арчлах MNS 6260 : 2020
2	Овоот толгойн зүүн урд талд байрлах Оросуудын ухаж орхисон хонхор, хотгор үүссэн 0.5 га газарт шороо дүүргэж нөхөн сэргээлт хийх	Шороо хийж тэгшлэх, шимт хөрсөөр хучих	Механизмын хөлс	Хүн/цаг	1	700.000	700.000	
3	Хөрс бэлтгэх Нүх бэлтгэх	/Хар шороо, элс, бууц зэргийг бэлтгэнэ/	Ажилчны хөлс	Ажилчин	3	-	220.000	
Нийт зардал							1.320.000	

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд “ДОЦ” ХХК 2025 онд 100 ш мод тарина.

7. ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №18. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Археологийн дурсгал	Хэрэв үйл ажиллагааны үед Археологийн болон палеонтологийн ховор түүхийн дурсгалт олдворууд гарч ирвэл төрийн холбогдох байгууллагуудад заавал мэдэгдэх ёстой.	Төслийн талбай	-	Зардал тооцох боломжгүй	Зардал тооцох боломжгүй	2024 он	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль /2014 оны 05 сарын 15-ны өдрийн шинэчилсэн найруулга/, Бусад холбогдох салбарын яамнаас гаргасан дүрэм журмууд
2	Палеонтологийн дурсгал							
Нийт зардал						-		

8. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №19. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөө	Нөлөөллөөс зайлсхийх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж
Газар хөдлөлт	Зохих зураг төслийн стандартыг ашиглан гүйцэтгэгч байгууллагад шаардлага тавих, байгууламжийг улсын комисст хүлээлгэн өгөх	Төслийн талбай	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр	Төсөл эхлэхийн өмнө нэг удаа
Аянга цахилгаан	Аянга зайлуулагчийг ЦС-ын байгууламжийн ойролцоох өндөрлөг газруудад суурилуулах. ЦС-ын цахилгаан гүйдэл бүхий тоноглолуудыг бүгдийг нь стандартын дагуу газардуулсан байх	Төслийн талбай		Төсөл эхлэхийн өмнө нэг удаа
Аадар бороо	Барилга байгуулажуудийн зураг төсөл, чанарт цаг агаарын нөхцлүүдийг тусгах, уурхайг үерээс хамгаалсан далан байгууламжтай болгох	Төслийн талбай		Төсөл эхлэхийн өмнө, нэг удаа
Шороон шуурга	Уурхайд онцгой байдлын журам боловсруулан мөрдөж ажиллах	Төслийн талбай		Төслийн хугацаанд байнга
Үер	Гадаргын усны урсацыг өөрчлөх, үерийн далан шуудуу татах, хүмүүст үерийн анхааруулга өгч хүний амь нас, дэд бүтцийг хамгаалах	Төслийн талбай		Төслийн хугацаанд, аль болох хур борооны улирлаас өмнө
Халдварт өвчин	Өндөр эрсдэлтэй амьтадтай (шувууд) харьцахгүй байх хангалттай хэмжээний хамгаалалтын хэрэгсэлтэй байх (амны хаалт гэх мэт)	Төслийн талбай		Төслийн хугацаанд, жил бүр
Нефть болон химийн аюултай бодис асгарах	Ашиглалт, тээвэрлэлт, хадгалалт зэрэгт анхаарал хандуулж холбогдох журам боловсруулан мөрдөж ажиллах шаардлагатай.	Төсөл хэрэгжих бүс нутаг		Төслийн хугацаанд байнга
2025 онд нийт				500.0 мян.төгрөг

9. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №20. Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ахуйн хатуу хог хаягдлаар орчныг бохирдуулах	Ахуйн хаягдлын цэгт ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн бодис цацаж тогтмол ариутгаж байх Дахин боловсруулах боломжгүй хаягдлыг дүүргийн тохижилт үйлчилгээний газартай байгуулсан гэрээний дагуу зөвшөөрөгдсөн хаягдлын цэг рүү тээвэрлэн зайлуулах, хог хаягдлын төлбөр тооцоог тогтсон хугацаанд төлж байх	Төслийн хэмжээнд	-	200.0 200.0	- -	200.0 200.0		Хог хаягдлын тухай хууль, 2017 он Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага MNS 5344:2011 Хаягдлын цэгийн стандарт MNS 5906:2015 Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам, ЗГ-ын 2018 оны 116-р тогтоол Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг хураах, тээвэрлэх 2200/22 тоот гэрээ
2	Шингэн хаягдал	Ахуйн хэрэглээнээс гарах шингэн хаягдлыг бохир ус зайлуулах мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан зайлуулах	Төслийн хэмжээнд	-	Гэрээний үнийн дүнгээр				- MNS 4943:2015 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. - MNS 6561: 2015 “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага”
3	Технологийн хаягдлаар орчныг бохирдуулах, халдварт өвчин тархах нөхцөлийг бүрдүүлэх	Технологийн хатуу хаягдлыг аймгийн Чойбалсан хөгжил /ОНӨҮГ/-тай гэрээ байгуулан ажиллах	Төслийн хэмжээнд	-	Гэрээний үнийн дүнгээр		-		Хог хаягдлын тухай хууль, 2017 он
Нийт зардал							400.0		

10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт №21. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байгаль орчны бүрэлдэхүүнд үзүүлэх нөлөөлөл	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах зардал (мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
Агаарын чанар						
1.1	Агаарын бохирдлын шинжилгээ хийлгэж байх	Уурхайлалт явагдаж буй талбайд	Төсөл хэрэгжих талбайд хяналтын 2 цэг сонгох зонхилох салхины доод ба дээд талд	Улирал тутамд	Багажийн түрээсийн зардал: 1 багаж 40.0 х жилд 4 удаа* НИЙТ 160.0	MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга
1.2	Агаарын тоосны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Уурхай болон үйлдвэрийн үйл ажиллагаанаас орчинд тоосжилт үүсэх, тархах	Бутлах цех, хөрсний овоолго 2 цэг	Улирал тутамд	Шинжилгээний зардал: 1 удаагийнх 50.0 х өдөрт 2 удаа х 2 цэг х жилд 1 удаа НИЙТ 100.0	MNS 0017-2-5-11:1988 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, MNS 5013:2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга, MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга
1.3	Дуу шуугиан, чичиргээ:	Машин механизмын ажиллагаа, хөдөлгөөнөөр шуугиан үүсэх	Хүнд даацын машины тээврийн зам, бутлуур цех үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн орчим 2 цэгт	Улирал тутамд	Багажийн түрээсийн зардал: 1 багаж 30.0 х жилд 4 удаа* НИЙТ 120.0	MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшний хэмжээ
Хөрсний бохирдол						
2.1	Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс	Хөрс элэгдэл эвдрэлд орох, үржил шимээ алдах, гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх	Төслийн талбайд 2 цэг сонгох ШТМ түгээх цэгийн орчим болон	Хагас жил тутамд	2 цэгт х 2 дээж х жилд 2 удаа х /15.0/ НИЙТ 60,0	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга,

	%, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент, хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд		олборлолтод өртөөгүй цэгт		/Хөрсний химийн шинжилгээ 1 дээж -15.0 төг,	MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга, MNS 4006:1987 Хөрс. Хөдөлгөөнт фосфор, калийг тодорхойлох Мачигины арга MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны хандмалд кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайрыг тодорхойлох. Дөлний болон цахилгаан дулааны атомын шингээлтийн спектрометрийн арга MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга MNS 5850:2008 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
Хүнд металлын агууламж	Түлш, тосолгооны материал болон химийн бодис, хог хаягдлаар хөрс бохирдох	Дээрх 2 цэгт		2020-2024 он	2 цэгт х 2 дээж х жилд 2 удаа х 25,0 Нийт 100,0 хүнд металлын шинжилгээ 1 дээж- 25.0 төг/ НИЙТ 105,0	
Усны бохирдол						
3.1	Усны бохирдлын шинжилгээ	Унд ахуйн хэрэгцээнд ашиглаж буй худгийн ус бохирдох	1 цэгт	Улирал тутамд	1 цэгт х 1 дээж жилд 4 удаа	MNS 0900:2018 Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар аюулгүй байдлын үнэлгээ
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлын 2024 оны нийт зардлын дүн					580.0	

11. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №22. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хугацаа	Зардал, сая.төг
1.	Байгаль орчны удирдлага зохион байгуулалтын арга хэлбэрийг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх чиглэлээр үүрэг хариуцлагын дотоод журам боловсруулж мөрдөх	Төслийн хугацаанд	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр
2.	Байгаль орчныг хамгаалах, үйлдвэрлэлийн осол, гал түймэр, усны аюул мэтийн гэнэтийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, осол гарсан тохиолдолд шуурхай хэрэгжүүлэх арга хэмжээг зохион байгуулах талаарх сургалтыг мэргэжлийн байгууллага хүмүүстэй хамтран жилд 1 удаа зохион байгуулах	Төслийн нийт хугацаанд	0.5
3.	Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд Хэрлэн сумын Засаг даргатай гэрээ байгуулж, мод тарих	5-р сард	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр
4.	Ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт жил бүр тогтмол хамруулах. Ажлын онцлогоос хамааруулан хувь хүний хамгаалалтын хэрэгслээр тогтмол хангах, хордлого тайлах хүнс, бэлдмэлээр хангаж байх	Төслийн нийт хугацаанд	Осол эрсдэлийн МТ-нд тусгагдсан
5.	Галын аюулаас хамгаалах хэрэгсэл, эрүүл ахуйн хэрэгслээр хангах	Төслийн нийт хугацаанд	Осол эрсдэлийн МТ-нд тусгагдсан
6.	Байгаль орчныг хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яамны мэдээллийн сан, Дорнод аймгийн БОГазарт хүргүүлж дүгнүүлэх	11 сарын 1	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр
7.	Байгаль хамгаалахад орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх сургалт, аян, уулзалт зөвлөлгөөг жил бүр зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОМТ-г хэрэгжүүлэх ажилд тусгах	Жил бүр	0.5
8.	Байгаль орчны хамгаалах тухай хуулийн 10 ¹ дүгээр зүйлд заасны дагуу Байгаль орчны аудитыг 2 жил тутамд хийлгэх	Төслийн хугацаанд	1.0
9.	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт ажилд холбогдох төрийн байгууллага болон нөлөөллийн бүсийн иргэдийн төлөөллийг оролцуулах	Тухай бүрт	0.5

10	Унд ахуйн худгийн усыг шинжилгээнд хамруулах	5 сард	-
Нийт зардал		2.5 сая.төг	

12. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт №23. тайлагнах төлөвлөгөө

БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх байгууллагууд	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Хугацааны тов	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Зохион байгуулах газар
Байгаль Орчин Аялал Жуулчлалын яам	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн түүний үр дүнг өгүүлбэрээр дэлгэрэнгүй илэрхийлсэн текст байна. Тухайн текст нь ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажсан байна.	Жилийн эцэст (12.01-нд)	Цаашид төлөвлөгөөнд шинээр тусгах зүйлс	Улаанбаатар хот
Дорнод аймгийн байгаль орчны газар	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн түүний үр дүнг өгүүлбэрээр дэлгэрэнгүй илэрхийлсэн текст байна. Тухайн текст нь ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажсан байна.	Жилийн эцэст (11.01-нд)	Цаашид анхаарах зүйлс, Хамтран ажиллах	Дорнод аймаг
Хэрлэн сумын Засаг даргын тамгийн газарт	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн түүний үр дүнг өгүүлбэрээр илэрхийлэн текст байна. Тухайн текст нь ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажсан байна	Хагас жил, жилийн эцэст	Хамтран ажиллах	Хэрлэн сум
Хэрлэн сумын 3-р багийн Иргэдийн Нийтийн Хуралд	Тайлангийн эх хувь, албан бичгийн хамт	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн түүний үр дүнг өгүүлбэрээр илэрхийлэн текст байна. Тухайн текст нь ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажсан байна	Хагас жил, жилийн эцэст	Хамтран ажиллах	Багийн ИНХ

ХАВСРАЛТ

Хууль зүйн сайдын 2016 оны
А 204 дүгээр тушаалаар батлав.

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

000149263

2005.10.15
/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /

0711001112
/ Хувийн хэргийн дугаар /

2011506
/ Регистрийн дугаар /

ДОЦ
/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Бүх гишүүдийн хурал
/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /

Тогтоол <i>/ шийдвэрийн нэр /</i>	1 <i>/ дугаар /</i>	1996.04.29 <i>/ он, сар, өдөр /</i>
--------------------------------------	------------------------	--

4100
/ код /

Барилга угсралт, засвар үйлчилгээ, барилгын сантехник, барилгын материал үйлдвэрлэл
/ Үндсэн эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

0141
4610
4721

Туслах аж ахуй эрхлэх
Гадаад, дотоод худалдаа эрхлэх
Хүнс, бараа, барилгын материалын дэлгүүр нээх
/ Туслах эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

Хугацаагүй
/ хугацаа /

1
/ гишүүдийн тоо /

622,787.3
/ өөрийн хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Дорнод, Хэрлэн, 6-р баг, 1, Утас1: 99582650, Утас2: 99573030, Факс:
/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2018 он 8 сар 24 өдөр

**ДОРНОД АЙМГИЙН ХЭРЛЭН СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ОВООТ” ДО-002 ТООТ ТҮГЭЭМЭЛ
ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТАЛБАЙН
2025 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажилтан тэмдэг
1	Балдан Осор овогтой Базаргүр-г Гүйцэтгэх захирал-р томилсныг бүртгэв.	2018.08.24	Б.Болор-Эрдэнэ
2	Дахин гэрчилгээ олгов.	2018.08.24	Б.Болор-Эрдэнэ

ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛЫН АШИГЛАЛТЫН
ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар ДО-002А

Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.5 дахь заалтыг үндэслэн

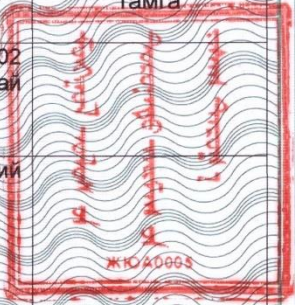
ДОРНОД аймгийн **ХЭРЛЭН** сумын **ОВООТ** нэртэй газарт орших **26.67** гектар талбай бүхий түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын талбайд хуульд заасан нөхцөл шаардлагын дагуу түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашиглахыг зөвшөөрч улсын бүртгэлийн **711001112** тоот гэрчилгээтэй **“ДОЦ” ХХК** –д энэхүү тусгай зөвшөөрлийг **2034.03.04** өдрийг дуустал 15 жилийн хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

ЗАСАГ ДАРГА М.БАДАМСҮРЭН

2019 оны 03 сарын 04 өдөр

Чойбалсан хот

Хөдөлгөөний код	Хөдөлгөөний тайлбар	Гарын үсэг, огноо, тамга
NM	-Аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/102 дугаар захирамжаар ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгов.	
AE	Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн эхний жилийн төлбөр төлөв. 2019-02-21	

ТҮГЭЭМЭЛ ТАРХАЦТАЙ АШИГТ МАЛТМАЛ
ХАЙГУУЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН
ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ

Тусгай
зөвшөөрлийн
дугаар ДО-002А

Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

№	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Хүчин төгөлдөр талбайн хэмжээ /га/	Хасагдах талбайн хэмжээ /га/	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлууд, огноо, гарын үсэг, тэмдэг		
				№	Уртраг	Өргөрөг
1		26.67		1	114-25-5.53	48-2-58.81
				2	114-25-25.61	48-2-58.81
				3	114-25-25.61	48-3-19.52
				4	114-25-5.53	48-3-19.52
2						
3						
4						
5						